

חבל נחלתו

בעל הממון הדוחק את הלווה.

פתיחת הרמב"ם: "כל הנוגש העני" ... מלמדת כי אין מדובר דוקא במלוה אלא כל הדוחק אף אם הוא גבאי על הממון או ממונה אחר על הלוואתו. ראייה נוספת נראה להביא מנטילת משכון (עבוט) שהן למלוה והן לשלוחו אסור למשכן שלא בשעת הלוואה ולהיכנס לביתו. ועוד נלמד מגדרו של הלאו שהוא ביחס ללווה, וע"כ אין זה משנה מי הוא הדוחקו.

הבנה זו, שאף מי שאינו בעל הממון ואחראי לגבייתו עובר ב"לא תיגוש" מחריפה את השאלה לגבי פקידי בנק. אמנם הם אינם בעלי הממון, אבל אם הם מתקשרים ללקוחות הבנק שנמצאים במשיכת יתר גדולה יש בכך משום לא תיגוש.

ו. יש שניסו לומר, כי המדובר במשיכה שהלקוח משך ללא אישור הבנק, וע"כ הוא כבי' רימה את הבנק ולכן אף הבנק אינו צריך לנהוג כלפיו כלוה. אלא שתירוצו זה אינו נראה לענ"ד. הרי הבנק איפשר לו את המשיכה הוא כיבד את משיכותיו והמחאותיו, וא"כ אינו יכול לומר ללקוח רומיתי וכד'. הלווה הוא ככל לווה מהבנק, והבנק יודע אם מצבו הכלכלי איתן והוא יכול לשחרר חסכוניות וכד' או שמצבו חלש

וע"כ בכל שיחת טלפון הם גורמים לו צער ודוחק.

ז. יש שניסו לתרץ שכיון שכל הלוואה מהבנק היא עפ"י היתר עיסקא, וע"כ פלגא מלוה ופלגא פקדון. וע"כ לא חלים עליה האיסורים כמו כל הלוואה. והנה אף לפי תירוץ זה לגבי חצי המלוה עדיין השאלה קיימת. אלא שאף תירוץ זה אינו מתרץ. בספרי חבל נחלתו (ח"א סי' פז) דנתתי בהשמטת חוב שנעשה עליו היתר עיסקא בשביעית. והבאתי כי מרוב הראשונים משמע שעיסקא היא שותפות ולא מלוה, פרט למהר"ם הסובר כי היא חציה מלוה וחציה פקדון וע"כ על חצי המלוה צריך לכתוב פרוזבול. אבל הובא שם כי בשו"ת שואל ומשיב חילק בין עיסקא לבין הלוואה בהיתר עיסקא היא הלוואה. ועפ"י דבריו פסק בשו"ת מנחת יצחק כי כל הלוואה בנקאית צריכה פרוזבול. וא"כ למעשה הסיקו האחרונים שהלוואה אף בהיתר עיסקא היא ככל הלוואה רגילה וממילא חל עליה איסור לא תיגוש.

ח. ונראה למסקנה כי פקיד הבנק עובר ב"לא תיגוש" אם דוחק את הלקוח לשלם את חובו לבנק.

סימן מט

קניה מהוצאה לפועל

לקנות מ'הוצאה לפועל'.

טעמי פסקם הוא שאין פסק הדין וה'הוצאה לפועל' כשליח ב"ד מותרת, כיון שהגביה נעשית אף לגבי רבית, הוצאות

בפסק דין שנדפס בפסקי דין – ירושלים, דיני ממונות ובירורי יהדות ו' (פס"ד בעמ' יט) נפסק ע"י בית הדין בהרכב הרבנים: ברוך שרגא, שמואל שפירא ודוד דוב לבנון שאין

חבל נחלתו

לפני בי"ד ודן בבית משפט ויצא חייב, וכי נמנע מהמלוה או בעל החוב לקבל את מעותיו רק בגלל שהוא רצה לדון בבית משפט?!

ועוד, אפילו נאמר שב'הוצאה לפועל' נגבית רבית והיא גזל בידם, הרי רוב מה שהם גובים אינו עבור הרבית אלא עבור החוב, וכבר נפסק בשו"ע (חו"מ סי' שסט ס"ג): "אסור ליהנות מהגזלן (שהוחזק ממנו שבא בגזילה) (טור ס"ה). ואם היה מיעוט שלו, אף על פי שרוב ממנו גזול, מותר ליהנות ממנו. עד שידע בודאי שדבר זה גזול בידו". וא"כ רוב הדברים שנגבו ע"י 'הוצאה לפועל' הם בעבור החוב ולא בעבור הקנסות והריביות, ומדוע יאסר לקנות מהגזלן. ולא ניתן לומר שאין כאן יאוש שהרי כיון שהחפץ נגבה ממנו – מתייאש.

טענה אחרת לאיסור, שלא הועלתה ע"י בית הדין (בגלל אופי המעשה שם), היא בעיית סידור לבעל חוב היינו: שצריך לשייר לו מזון לשלשים יום ומלבושים לשנה לו ולמשפחתו וכלי עבודתו במידה והוא אומן (חו"מ סי' צז ס' כג). ונאמר לי שכן ההוראות היום אף ב'הוצאה לפועל' וע"כ מצד זה אין מניעה. ובעיקר שחלק מהגביות של ה'הוצאה לפועל' נעשות מחברות בע"מ שאין העובדים בעלי העסק אלא הם שכירים, וא"כ אין בהם פגיעה ישירה בסידורם כבעלי חובות. וכן ראיתי בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' רסג) שהתיר לפנות להוצאה לפועל בתנאי שמתקיים סידור בעל חוב.

כמו"כ בחוב שהרבית באה בצורת קנס וקבועה ואינה משתנה לפי הזמנים, אין זה רבית (תורת רבית פ"ו סכ"ה) ומותר לגבותה ע"י 'הוצאה לפועל'. וכן לגבי קניות שלא

משפט והצמדה. וא"כ אין דינא דמלכותא דינא לכך, וע"כ הוי גזל גמור וכיון שאסור לסייע לגנב ולגזלן (חו"מ שסט, א) ממילא אין לקנות מ'הוצאה לפועל', ואם יבואו הבעלים הראשונים וירצו לקנות את רכושם במחיר הקרן חייבים הקונים להחזירם להם. וכראיה הביאו שכן פסק הגרי"ש אלישיב שליט"א.

ומי יבוא אחר המלך, אבל תורה היא ויהיו דברי כדברי תלמיד הדין בקרקע לפני רבותיו.

ראשית לכל צריך להדגיש כי "פריעת בעל חוב מצוה". היינו, מעבר לכל הבעיות שנוצרות עם הגביה דרך 'הוצאה לפועל', בעל חוב חייב לשלם את חובותיו הן כמצות עשה שכופין עליה (כתובות פו ע"ב) במלקות עד שתצא נפשו, או שיורדים לנכסיו למ"ד מהראשונים שעד שכופים אותו בגופו כופים אותו בממונו – אבל אין זה מספיק להתגונן אחר הטענה שכיון שהגביה בגזלות בעלי החובות פטורים מתשלומיהם. ובפסיקה כזו גורמים שבעלי חובות החייבים בסכומים גדולים מאד לא יפרעו את חובותיהם, ויסתרו אחרי פסקים מסוג זה.

כמו"כ, חלק מפעולות הגביה של ה'הוצאה לפועל' הם על דיני תורה. היינו בי"ד לדיני ממונות שפסק בבוררות לחובת אחד הצדדים והלה לא שילם את חובו, מעביר ביה"ד את הדין להוצאה לפועל'. והרי כאן כיון שדנו עפ"י ההלכה אין תשלומי ריביות וכד' ומדוע שדינא דמלכותא לא יהיה דין לגבי פסקי דינים אלו. וכי איך מי שחייבים לו יגבה את חובו אם אוסרים על אנשים לקנות מ'הוצאה לפועל'?! וכן אם לא הסכים החייב לדון

חבל נחלתו

אופן פעולתה של ה'הוצאה לפועל'. נאמר לי ע"י יודעי דבר שעיקר פעולתה היא איום על החייבים. אולם מצד האמת החפצים הנגבים מגיעים ליד בעלי אינטרס ומקבלי טובות הנאה מה'הוצאה לפועל', כמו"כ החפצים נמכרים במחיר אפסי ואינם מכסים אף מעט מחובתו של החייב. נמצא כי הפעולה אינה משיגה את יעדה, ורוב בעלי החובות אינם מקבלים את כספם. ע"כ צריך לברר היטב ממי נקנים החפצים או הנכסים, ואם הם נמכרים במחירם המלא או במחיר נמוך.

שולמו ונקבע להן קנס ג"כ אין בכך רבית. ועוד, בחברה בע"מ אין איסור תורה של רבית ולחלק מהפוסקים ישנו איסור מדרבנן ולחלקם אין כלל איסור כמובא בס' תורת רבית (פ"ז סנ"ב, ג). וא"כ ב'הוצאה לפועל' בהדינות בין חברות בע"מ או בינן לבין בנקים אין איסור מצד זה, ויכולים לקנות ממנה.

סוף דבר, יש הרבה צדדים להקל, וע"כ רק במקרים מעטים מאד אסור לקנות מ'הוצאה לפועל'.

כל זה כאמור, מצד ההלכה. אולם למעשה, הבעיה היום ברוב המקרים היא

סימן נ

משלח נכרי לדבר עבירה

מצינו שחצר בגניבה תהיה שליח לדבר עבירה. ומביאה בתירוץ הקושיה מחלוקת בין רבינא לרב סמא: מה הקריטריון של שליח שמחייב את משלחו אף בדבר עבירה. רבינא סבר שאם השליח אינו בר חיובא למעשה השליחות – מתחייב המשלח על העבירה. ואילו רב סמא סבר שאם השליח בעל רצון חופשי לעשות, אם רוצה יעשה את השליחות ואם לאו לא יעשה – אינו שליח לד"ע, ורק אם הוא מוכרח לעשותה הרי משלחו חייב. הגמרא מביאה כנ"מ בין שתי השיטות: איש שאמר לאשה אקפי לי קטן, או כהן ששלח ישראל לקדש לו גרושה. לפי שיטת רבינא כיון שהשליחים אינם חייבים בעבירת השליחות – המשלח הוא שחייב, ואילו לפי שיטת רב סמא כיון שהשליחים בעלי

שאלה

פלוני מישראל שלח נכרי לשבור כליו של אלמוני מישראל, הנכרי חשב שהכלים שייכים למשלח, האם המשלח חייב?

תשובה

א. נכרי וחש"ו אינם בני שליחות, וע"כ קשה להבין כיצד פעולה שנעשתה על ידם יש בה כדי לחייב את שולחם. כמו כן אין שליח לדבר עבירה, ואף מטעם זה לא ניתן לחייב את משלחם. נדון בשני המרכיבים הללו של השאלה ובהמשך נדון על השתלבותם זב"ז.

ב. שליחות להזיק היא שליחות לדבר עבירה, ובב"מ (י ע"ב) מקשה הגמרא למ"ד חצר משום שליחות אתרבאי, שלפי"ז